

מי קרוב יותר לפנתר שחור — מיליונר שנולד בעיראק או „דסק“ שנולד בפולין? איך לתקן את מצב עדות-המיזרח — על ידי תנועה כלל-ישראלית, שתשאף לשינוי גיוני המישטר, או על-ידי תנועה עדתית-ציונית, שתסית נגד ה„אשכנזים“ בתוך שכאלה?

יתכן מאוד שהפנתרים כלל לא הבינו את הכעיה. אין הם אנשי התוארוה. הם עשו את הבחירה באופן ספונטאני, אינסטינקטיבי.

היא באה בדמותו של שלום כהן, שפרש מסייעתו על רקע אישי בהחלט. מאחר שלא רצה לכבד התחייבות לפנות את מקומו כדי לאפשר כניסת הבא אחריו. אחרי שקיבל מהגוש במילגת-העבודה הבטחה שהשאת שיקבל סכומים ניכרים מכספי ההסתדרות ומימון הבחירות. פרש אותו ח"כ נותר ללא סיטה, עם הציריפריס אוהדים מיקריים. הוא חיפש נושא שיוכל להתלבש עדין כדי להצדיק את קיומו הפוליטי, וצבא שיספק לו חיילים. ואז נזכר שישי לו יתרון עצום: הוא ספרדי.

אמנם, הוא לא בא משיכבת ה„דפקים“. להיפך, הוא בן מישפחת סוחר עשיר מ-בדאדו. שהגיע ארצה בשנות ה-30 ופתח חנות לבדים ברחוב נחלת-בנימין בתל-אביב. הוא השקיע בבניו הרבה כסף. לי-מישפחה רכוש של מיליונים. אבל בישראל של 1973 צבע-העור עשוי להיות שווה כסף. הוא פנה אל הפנתרים, הציע להם את עצמו כמנהיג.

לאלה נראתה ההצעה כמפתח. פילוג, קיפאון וגיוון דילדלו את שורותיהם. שהיו מעטות בלאו הכי. נותרו רק כמה עשרות פנתרים פעילים. הח"כ יכול היה להציע להם הרבה: הליכה לבחירות, והרבה כסף. כי מיפלגת-העבודה עמדה בדיבורה. היא נתנה לכהן הקצבה חודשית של כ-5000 ל"י מכספי ההסתדרות (כ-200 אלף ל"י ב-שנתיים). ומיקדמה לבחירות בסך 110 אלף ל"י. הם גם תיקנו את החוק במיוחד למענו. בקבעם שח"כ בלא סיעה יקבל את הכסף אם יעמוד אישית בראש רשימה חדשה. כאשר נקבע חוק זה, כבר ידעו ראשי הגוש כמיפלגת-העבודה — כולם אשכנזים טהורים — שנוצר היכור בין ח"כ זה ובין הפנתרים השחורים. זה לא היה איכפת להם. מנתותם העיקרית היתה לשלול את הכסף מסייעת העולם הזה — כוח חדש, שמפניה פחדו, ושגורדה ציונותה לפגוע בה ככל האמצעים.

„להתחרות עם גח"ל“

התחרות הפנתרים השחורים עם הגוף הפיקטיבי הקרוי „דמוקרטים

הכרמלי“, חזר למוצאו הספרדי אחרי שהדבר הפך לאופנה. במהירות גשרו מן הפנתרים שרידי ה-גיגונים השמאליים. ירושת העובדים הסר-ציאליים ומצפן. במצע שחור בחיפזון למען הרשימה החדשה נעלמו כל הנקודות הנוגעות לסיכסוך הישראלי-ערבי, מילבד התייחסות סתמית ל„שלום“, שאינה שונה מזו הקיימת במצעי גח"ל. אנשי שיח, שביקשו לעזור לפנתרים, נתבקשו באדיבות להימנע מכך — או לוותר על סיסמותיהם ולהעלים את זהותם.

„אנחנו צריכים להיחם בשכנינו, ושם חוזק רק העניין העדין, תן, התנצל אחד מראשי הגוף הי מאוחר, בשכונת התקווה אייפף שר דבר על מדינה פלסטנינית ועל החזרת שטחים. אנחנו מתחרים בי גח"ל.“

פה ושם עוד יש לבטים. אחד הפנתרים, כוכבי שמש, שהושפע יותר מחבריו על-ידי הסימאות השמאליות, עוד חוזר אליהן מדי פעם. היה זה הוא שהציע השבוע את ההפגנה המשותפת עם שיח. אולם חץ הכיוון הוא ברור, ולקראת הבחירות תצי-טרך הרשימה החדשה לחקות את הדמוגיה של גח"ל. ככל שסיכוייה להתקרב לאחוזי החסימה ייראו קלושים יותר.

למכור אח צבט-הטור

כשביד אנשים מתקדמים, מהווה תופעת הפנתרים בעייה קשה. איך להתייחס אליה?

התגובה הראשונה היא בהכרח אוהדת. אין ספק שהשיכבה הענייה ביותר בארץ מורכבת ברובה המכריע מבני עדות-המיזרח. אין ספק שהמישטר הקיים בארץ, המעמיק את הפער הכלכלי והפסיכולוגי בין עשירים ועניים, פוגע במיוחד בשכני בות אלה. כל מאבק סוציאלי, שנועד לצמצם את הפער ולהביא לחלוקה צודקת יותר של ההכנסה הלאומית, יביא ברכה לבני עדות-המיזרח.

אולם הכעיה היא עמוקה יותר. הסיכוי היחיד לשנות את המישטר הסוציאלי במדינה טמון במאבק משותף

והי אחת התכונות של כל מאבק עדתי: היא מושכת עסקנים מסוג מסויים — פושטי-רגל אישיים וציבוריים, כלנתרים למיניהם. שאין להם מה למכור מילבד צבע-עורם. עסקנציק שאינו יכול להצליח בשום דרך אחרת, מוכר את עצמו בסיסמה „אני ספרדי!“

הדגל השחור

הודי יכול להתנצר. נוצרי יכול להתגייר. עשיר יכול להתרושש. עני יכול להתעשר. ישראלי יכול להפוך אמריקאי. אמריקאי יכול להפוך ישראלי. אולם ספרדי אינו יכול להיות

המציאים

ד"ר אליעזר יפה, ראש המחלקה הסוציאלית של עיריית ירושלים, דויד ציוני, מרכז ענף הנוער, יוסף מיוחס, הממונה על ענייני הנוער ואבנר עמיאל, האחראי לעבודה סוציאלית, בהתייעצות שנערכה מייד אחרי שנחגלה שטובדי העיריה אירגנו את נוער-השוליים והדביקו לו את השם פנתרים שחורים.

אשכנזי, ואשכנזי אינו יכול להיות ספרדי. יש כאן עניין פשוט של גזע, של מוצא, שאינו ניתן לשינוי, ושאינו כפוף לשום השקפה את תכונה אישית. הישנה ספרדי עולה אשכנזי הברבורותיו? מן הדיון להבין זאת. מי שמנרף פה בדגל עדתי דוגל בגזענות ביוני לוגית, וכל גזענות — של האדון המנצל ושל העבד-המנוצל כאחד — היא הרתי-אסון. הדגל הוא בי אמת שחור.

אין ספק שקיימת בארץ גזענות אשכנזי, זית, ברובה תתי-הכרתית וחבויה. אייאפטר להילחם בה על-ידי טיפוח גזענות נגדית, „ספרדית“. להיפך — עימות כזה יחזק את שתי המגמות היוזעניות, עד כדי פירוק

אם נכונה ההנחה שהשמאל הוא רציונלי, והימין אי-רציונלי — הרי כל תופעה עדתית-גזעית היא ימנית. אין ספק שכל נסיון לשלב פוליטיקה עם ביולוגיה צריך להדליק אור אדום של אזהרה — כי דרך זו מובילה לפאשיזם.

גם תוספת סיסמאות סוציאליות אינה משנה את הסכנה שבחיבור זה. תנועת החרות ידעה המיד להבר קריאות-קרב לאומניות קיצוניות עם דמוגיה סוציאלית, בכל התקופות ובכל הארצות פנה הימין הקיצוני אל השיכבות הדלות ביותר, ו-ביהוד אל בורגנים-זעירים שהתרוששו (כפי שקרה לרבים מבני עדות-המיזרח, עם עלייתם מארצות כמו מארוקו ועיראק לי-ארץ). דוגמת הימין הקיצוני שנטל לעצמו

אדרת „סוציאליסטית“ עדיין טרייה בזכרון. כעניין זה לא תיתכן משרה. כל דגל ביולוגי פסוד מעיקרו. זהו אמר צעיר, שאינו מקרש שום מטרה, אלא מחלל כל מטרה.

רק יחד!

יש בארץ בעייה עדתית, ואין לטשטש אותה או להתחמק ממנה. העולים מבני עדות המיזרח קופחו, בי-השואה לאחיהם שבאו מן המערב. בניהם סובלים כיום מתוצאות הקיסוח הזה, ומן הבעיות החמורות שהביאו הוריהם מארצות מולדתם. במיקרים רבים אין לצעיר „ספרדי“, בראשית דרך חייו אותה ההודמ-נות שיש לאחיו ה„אשכנזי“.

תרבות העולים המיזרחיים נתקלה בארץ בקיר של בוז, רגש ההתנשאות של עולי אירופה, ובעיקר אירופה המיזרחית, פגע בעולים אלה כשם שפגע בערבים. יחס זה נטע בלב בני-המיזרח רבים תחושה של נחיתות, הפוגעת במאמציהם להשיג שיויון. הפער הסוציאלי מחמיר בעייה זו שכעתיים. כשהרגשת-קיסוח עדתית מתחברת עם קיסוח סוציאלי, נוצר חומר-נפץ.

עלינו להבין שבעייה זו לא תיפתר מי-עצמה. המישטר הקיים מחריף אותה. בצד בעיית ישראל-ערב, בעיית דתיזמינה ו-בעיית הדמוקרטיה, זוהי בעייה ראשונה במעלה, המאיימת על עתידנו הלאומי. רק תנועה מאוחדת של כל כוחות הישראלים, הדמוקרטית והצדק הסוציאלי יכולה לשנות את המצב ולפתור את הבעייה.

הדבר לא יקרה אם קורבנות המצב הי קיים. כמו בני עדות-המיזרח, לא יטלו לידיהם את האחריות לגורלם ולא יתפסו את מקומם בשורה הראשונה של המאבק. מלאכתם לא תיעשה בידי אחרים, וכי העדרם גם אין ערך למלאכת האחרים. השוויון כמו החרות, אינו ניתן על מגש של כסף.

אולם החזית מוכרחה להיות חזית מאר-חדת. אסור שיהיו בה „ספרדים“ ו-„אשכנזים“, כי המטרה אינה הקמת מישטר „ספרדי“ או „אשכנזי“. זוהי מילחמת-שיחרור כלל-לאומית וכלל-חברתית. בתוך המאבק הזה צריכים להיעלם המהיזרות של אתמול, התיסכולים של אתמול והגטאות של אתמול.

כשבילי בן עדות-המיזרח, כמו דגל צעיר ישראלי אחר, זוחי הי דרך לשיחרור עצמי וחברתי. כל דרך אחרת מובילה לגיוון להשחית, תה, ואף לסכנות שהדימיון חרד לתארן.

הפגנת הפנתרים השחורים בספטמבר 1971, אחרי שעברו מהשפעת מצפן לשלום כהן. הגורם העדתי, הדבר גרם לפילוג נוסף, כשחלק מהפנתרים הדרך הפריעה המישטרה הירושלמית למפגינים, אחר הפטיקה.

ההמצאה הפגנת הפנתרים השחורים בספטמבר 1971, אחרי שעברו מהשפעת מצפן לשלום כהן. הגורם העדתי, הדבר גרם לפילוג נוסף, כשחלק מהפנתרים הדרך הפריעה המישטרה הירושלמית למפגינים, אחר הפטיקה.

ישראלים (המורכב משלום כהן וחצי תריס עוריים אשכנזים) היוותה הכרעה. הפנתרים העדיפו שותפות עדי-תית-גזעית על שותפות רעיונית-סוציאלית. הם החליטו לצאת לי-בחירות תחת דגל עדתי טהור, לי-השתמש בסימאות הסוציאליות רק לצורך רפש קולות.

„אנחנו נפתח בהסתה עדתית שהארץ עוד לא ראתה כמותה!“ התאר במיוזון הכנסת, בפני קהל של מעריצים, אברהם ברדוגו, השושבין של היוזג החדש. ברי-דוגו, ששינה בשעתו את שמו לאבי

של כל שוחרי הקידמה והדמוקרטיה בי-ישראל, למען אידיאל משותף של צדק סוציאלי. תהיה התווית שתדובק על מאבק זה כאשר תהיה — סוציאליסטית, ליברלית או סתם פרמטית — היא תצטרך לאפשר את איחוד מירב הכוחות והאזויים.

הנפת הדגל השחור של העדי-תיות מפגנת את המחנה הזה. היא תקים „אשכנזים“ נגד „ספרדי-דים“, תרחף אשכנזים רבים לי-זרועות המישטר הקיים, ותפקיר את הספרדים עצמם לזרועות עסי-קנים רודפי-קאריירה.